

(Əvvəli 3-cü səhifədə)

* * *

Arxiv sənədlərindən məlum olur ki, canişin M.S.Vorontsovun Azərbaycan əhalisinə çox böyük hüsnü-rəğbəti olmuşdur.

Belə təmənnəsiz yaxşılığı unutmayan Mirzə Fətəli Axundov 1845-ci ilin mart ayında "Tərcümeyi-halı"nda yazır:

"Bu günə qədər Qafqaz sərdarlarının yanında Şorq dilləri mütərcimi vəzifəsində çalışıram. Onların hər birindən cürbəcür iltifatlar, mərhəmətlər görmüşəm. Yaxşı güzəranım vardır. Kolonnelik rütbəsinə malik olmuşam. Baron Rozendən sonra mənim ikinci nemətverənim olan mərhum general-feldmarşal knyaz M.S.Vorontsdan xüsusilə razıyam ki, bu işgüzar və ağıllı əmirin iltifatı sayəsində, mənə yazıçılıq qabiliyyəti özünü göstərdi. Azərbaycan türkcəsində altı komediya, yəni təmsil yazıb, ona məlumat verdim. Böyük təqdirə, çoxlu ənəmə nail oldum. Bu xeyirxah əmirin tikdirdiyi Tiflis teatrında "Təmsilat"ıma tamaşaya qoydular. Teatr salonunda olanlardan afərinlər, təriflər eşitdim.

Sonra "Yusif şahın hekayəsi"ni yenə də türk dilində yazdım. Bu yeddi əsər rus dilinə tərcümə edilib çap olunmuşdur. Bu əsərlər haqqında Peterburq və Berlin jurnallarında təriflər yazılmışdır."

Dahi şairimiz Nizami Gəncəvinin nəslindən olan Şeyx İbrahim şeyx Həsən oğlu Şeyxzamanlı 1845-ci ildə Tiflis gimnaziyasında Qurani-şərifdən imtahan verərkən Qafqaz Canişini knyaz Mixail Semyonoviç Vorontsov da imtahanda iştirak edirmişdir. Şeyx İbrahimin imtahan vaxtı verdiyi cavablara, elm və kamalına heyran qalıb dönə-dönə ona afərin deyib çox bəyənən Canişin Vorontsov öz qızıl saatını ona bağışlamışdır.

Şeyx İbrahim Qüdsi Gəncəvi (1816-1865) Tiflis gimnaziyasını əla qiymətlərlə bitirdikdən sonra Gəncə gimnaziyasında müəllim işləmişdir. Şeyx İbrahim ilk təhsilini Mirzə Fətəli Axundovun oxuduğu mədrəsədə, Gəncənin məşhur din alimi Axund Hüseynədən almışdır. Qüdsi təxəllüsü ilə fars və Azərbaycan dilində ulu babası Nizami Gəncəvi kimi şeirlər yazan Şeyx yüz əllidən çox qəzəl, qəsidə müəllifi olub. Ədəbiyyatşünas-alim Firidun bəy Köçərli yazır ki, Şeyx İbrahim həm də "Tarixi-müqəddəs" divanının və general Lev Lazarevin xahişi ilə "Gəncənin müxtəsər tarixini" yazmışdır. Onun "Gəncə" məqaləsi vəfatından sonra 1876-cı ildə "Qafqaz" qəzetində dərc olunub.

YADİGAROĞLU MUSTAFA AĞANIN XEYİR-DUASI

Pak və alim şəxs olan Şeyx İbrahimin nəvəsi 1906-cı il iyun ayının 30-da yaranmış Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin ömürlük fəxri üzvü Məmmədbağır bəy Şeyxzamanov olmuşdur. Cümhuriyyət dövründə - 1918-1920-ci illərdə əks-kəşfiyyət idarəsinin rəisi əvvəlcə Məmmədbağır, sonra onun kiçik qardaşı Nağı bəy Şeyxzamanlı olmuşdur. 1920-ci il aprelin 27-də ölkəmizə soxulan XI-ci Qırmızı ordusunun bolşevik-daşnak əsgərləri Məmmədbağır bəyi həmin gün güllələdilər. Nağı bəy bolşevik təziqindən Türkiyəyə mühacirətə gedə bildi. Uzun illər Türkiyədə Məmmədəmin Rəsulzadənin yaxın silahdaşı kimi fəaliyyət göstərən Nağı bəy (1883-1967) orada vəfat etdi.

Nağı bəy mühacirətdə yaşadığı zamanda Vətəni Azərbaycanı unutmamış, yaddaşına arxalanıb 1964-cü ildə "Azərbaycan istiqlal mücadiləsinin xatirələri" adlı çox maraqlı, iri həcmli əsər yazmışdır. Əsərdə ulu babası Nizami Gəncəvi haqqında qısa da olsa belə məlumat verir:

"Şeyx Nizaminin bizim ailədən olduğuna dair dəlillərim bunlardır: Ailəmizdən babam Şeyx Həsənoğlu əmim Şeyx İbrahim Qüdsi, onun oğlu Nağı isə ailəmizin digər qollarından Şeyx Əli Şövqi kimi şairlər ədəbiyyatımızda yer tutublar. Şeyx Nizaminin qəbri, türbəsi qədimdən bəri sahibi olduğumuz mülkümüzdə olması eyni ailədən olmasını göstərməkdədir.

Gəncənin mövcud olmasının şahidi İmamzadə qəbiristanlığı və "Göy imam" məqbərəsidir. Məqbərənin günbəzinin daxili səthində tikinti daşının üstündə yazılmışdır - "Bu şərəfli cənnət bağçası yüz iyirmi il babasının - ona salam olsun - hicrətindən sonra vəfat etmiş İmam Məhəmməd Bağır oğlu - ona salam olsun - Mövlana İbrahimin türbəsidir. Hicrətin yüz iyirminci miladi təqvimin 740 - 741 - ci illərinə uyğun olduğunu nəzərə alsaq Gəncənin səkkizinci yüzilliyin əvvəllərində mövcud olması məlum olur".